

FJÄRILAR I ODLINGSLANDSKAPET

Nässelfjäril

Nässelfjäril. På latin heter nässelfjäril *Aglia urticae*. Foto: Johan Wallander

Välkänt vårtecken

Nässelfjärilen är ett kärt vårtecken och en av våra mest välkända fjärilar. De första soliga vårdagarna lockar ut nässelfjärilarna från övervintringen i jordkällare, uthus och vindsförråd. Hanen och honan ser likadana ut. I solsken vilar nässelfjärilen med utbredda vingar så att vingarnas ovansidor syns. Om en fiende nalkas, eller om solen går i skugga, slår den snabbt ihop vingarna och blir då svår att upptäcka.

Beroende av brännässlor

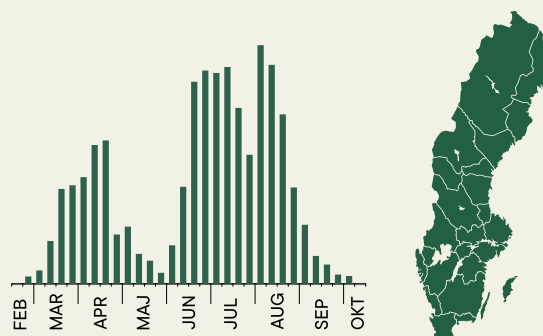
Nässelfjäril är, som namnet avslöjar, beroende av brännässlor. I praktiken kan man finna nässelfjärilar överallt där brännässlor finns, ofta intill människans byggnader. Nässelfjärilen är utbredd i Götalands och Svealands kulturbygder och vidare norrut utmed Norrlandskusten. Kväverika områden i gårdsmiljön är ofta rika på brännässlor och där kan man studera larvernans utveckling på bladen.

Flest nässelfjärilar ser man i början av april och i början av juli då de besöker nektarrika blommor i trädgårdar, betesmarker och vid vägkanter. Blommande lusern- och klöverbullar lockar stora mängder nässelfjärilar under sensommaren. När de har ätit upp sig tillräckligt inför vintern letar de upp lämpliga övervintringsmiljöer som ladugårdar, jordkällare, uthus och vindar.

Övervintrar som fullbildad fjäril

Nässelfjärilen, liksom påfågelögat och citronfjärilen, övervintrar som fullvuxen fjäril. Detta till skillnad från de flesta andra fjärilar som övervintrar som ägg, larv eller puppa. De första nässelfjärilarna ser man normalt i mars i samband med den första vårvärmen.

Efter övervintringen suger nässelfjärilen nektar på de tidigaste vårblommorna, som tussilago, scilla, pärlhyacint, tibast och olika salixarter. De vuxna fjärilarna som övervintrat parar sig och honorna lägger ägg på småplantor av brännässlor. Varje hona lägger upp till 300 ägg. Efter ungefär en vecka kläcks larverna ur äggen. De lever i grupper och inom ett par veckor förpuppas de.

Flygtider och utbredningskarta för nässelfjärilen. Diagrammet visar när på året som det är störst chans att se nässelfjärilen i dess svenska utbredningsområde. Data från Artportalen.

Ur pupporna kläcks fullbildade nässelfjärilar efter en till två veckor beroende på temperatur. De nykläckta fjärilarna äter upp sig på nektar och letar upp lämpliga övervintringsplatser. Fjärilarna är köns mogna först efter övervintringen. Efter att de fortplantat sig dör de vuxna fjärilarna liksom många andra insekter.

Nässelfjärilarna man ser på våren är ofta slitna och bleka eftersom de redan har flugit en sommar. Någon gång kan man se både tidigt kläckta och sent framkomna övervintrade fjärilar söka föda tillsammans. Skillnaden i prakt mellan dem är då uppenbar.

Inte hotad

Nässelfjärilen är inte hotad i Sverige. Den påverkas dock negativt då bekämpningsmedel oavsiktligt sprids till åkerholmar och fältkanter där brännässlor och nektarväxter växer.

I England har nässelfjärilen minskat drastiskt det senaste decenniet, möjligen till följd av att en parasitfluga (*Sturmia bella*) blivit vanligare i takt med det varmare klimatet. Denna parasitfluga finns även i Sverige men dess påverkan på svenska nässelfjärilar är inte känd.

Fåglar och trollsländor äter nässelfjärilar. Man ser ibland nässelfjärilar med hack i vingarna – ett tecken på att en fågel försökt fånga dem. Skogsmöss äter nässelfjärilar som övervintrar i uthus, vindar, jordkällare och liknande.

Nässelfjärilen har vingarna hopslagna under övervintringen och är då välkamouflerad eftersom vingundersidorna ser ut som vissna löv. Om en skogsmus attackerar en nässelfjäril slår den snabbt ut med vingarna för att skrämmas.

Brukar du hitta högar med fjärilsvingar i sommarstugan när du kommer ut på våren? Det är rester av fjärilar som blivit uppätta av möss under vintern.

Du kan hjälpa nässelfjärilen

De flesta åtgärderna gynnar fler arter fjärilar samt även humlor, solitära bin och växtskadegörarnas naturliga fiender. Blomrika miljöer gör extra stor nytta om de är solexponerade och vindskyddade. Se också till att det finns värdväxter där fjärilen kan lägga sina ägg.

På åkern

- Lämna sprut- och gödningsfria kantzoner i dina grödor. Det gynnar viktiga nektarväxter som blåklint, åkertistel och åkermolke.
- Skapa blomrika områden på dina skyddszoner. Ärtväxter och cikoria är lämpliga arter.
- Anlägg blommande kantzoner som, gröna stråk.
- Låt några remsor i klöver- och luservallar förbli oskördade.
- Etablera ettåriga blommande kantzoner med honungsört och perserklöver.

I betesmarker och randzoner

- Slå blomrika välganter sent under växtsäsongen.
- Slå bara vägens ena välgkant! På så sätt finns det alltid en välgkant som blommar åt gången och antalet trafikdödade fjärilar minskar.
- Spara sälgar i betesmarker och diken.

I gårdsmiljön

- Lämna solexponerade, nässelrika områden i gårdsmiljön oslagna.
- Skapa blomrika områden i gårdsmiljön, i synnerhet under tidig vår. Tussilago, scilla, pärlhyacint, vinbär, krusbär och salix är exempel på tidigt blommande nektarväxter.
- Anlägg fjärilsrabatter med till exempel lavendel, mynta, hampflockel, gullris, vitlysing, kärleksört, timjan och röd solhatt i trädgården.
- Plantera perenner, buskar och träd som syrenbuddleja, syren, schersmin, hagtorn och fruktträd av alla sorter.

Nässelfjäril i lusern. Foto: Petter Haldén